

Alena Jurić, dipl. iur.,
mlađi asistent Pravnog fakulteta u Mostaru

UDK: 347.211
pregledni članak
primljen 26. siječnja 2004.

SATISFAKCIJA KAO OBLIK POPRAVLJANJA NEMATERIJALNE ŠTETE

Suvremeni tehnološki napredak kao i razna znanstvena dostignuća, pored svih svojih pozitivnih učinaka na ljudski život, ostavljaju za sobom često i posljedice u vidu materijalne i nematerijalne štete. Posebice, sve veće značenje dobiva popravljanje nematerijalne štete koja je u svezi s povredom prava ličnosti, odnosno osobnih dobara. Komercijalizacija ovih dobara te zadiranje u emotivno osjetljivu sferu čovjekova života ozbiljan je problem koji navodi autora skrenuti pozornost na njega. Zakonska zaštita ovih prava te prava mjera uvažavanja njihova značenja, ističe autor, odražava stupanj razvijenosti jednog društva kao i njegove demokratske i humanosti.

Ključne riječi: osobna dobra, satisfakcija, fizička bol, duševna bol, strah

1. UVOD

Današnje vrijeme koje karakterizira tehnološki napredak kao i znanstveni uspjesi, općenito, izlažu ljude štetama kako materijalne tako i nematerijalne prirode. Satisfakcija je jedan od oblika popravljanja nematerijalne štete koja nastaje na osobnim dobrima čovjeka. Budući da osobna dobra nisu imovinska te se njihova vrijednost ne može novčano izraziti, satisfakcija ili određeno zadovoljenje jest jedino prihvatljivo rješenje. Ova dobra su mnogo vrijednija od onih imovinskih, zbog čega je njihova zaštita u pravnom sustavu od iznimnog značenja. Premda se ova zaštita ostvaruje i javnopravnim sredstvima, neprijeporna je potreba njihove zaštite i privatnopravnim sredstvima. Na taj način ova dobra bivaju djelotvornije zaštićena, što pridonosi i zaštiti dostojanstva čovjeka i njegova položaja u društvu. Tijekom povijesti se osobnim pravima odricao privatnopravni karakter. Države su, uglavnom, jamčile ova prava obvezujući sebe na njihovo poštivanje i tako naglašavajući njihov javnopravni karakter. Međutim, današnji suvremeni pravni poreci štite ova osobna dobra nalažući svima, a ne samo javnoj vlasti, njihovo poštivanje. Tako je svakoj osobi priznato i subjektivno pravo glede njezinih osobnih dobara, što znači i mogućnost njihova ostvarenja sudskim putem. Tako postoje kao sredstva zaštite: deklaratorna tužba, tužba radi naknade štete, tužba zbog neosnovana obogaćenja, tužba radi ispravka informacije ili odgovora na informaciju, tužba za propuštanje... No, ovo su samo temelji na kojima dalje treba graditi i usavršavati zakonsku regulativu ovoga osjetljivog i zahtjevnog problema.

2. POJAM I VRSTE SATISFAKCIJE

Satisfakcija je takav oblik popravljanja nematerijalne štete koji se priznaje oštećenom kao neko subjektivno zadovoljenje bez obzira na štetu i njezinu naknadu. Nematerijalna šteta se sastoji u nanošenju drugome fizičke ili psihičke boli ili straha a naknadu je se u različitim oblicima, samostalno ili kumulativno s materijalnom štetom.¹ Ovdje je riječ o šteti koja je nastala na osobnim dobrima oštećenog.² Osobna dobra nisu procjenjiva u novcu, nisu predmet građanskopravnog prometa, pa tako se ni njihova povreda ne može izraziti u novcu, a prema tome novac ne može biti ekvivalent takove povrede.³ Rješenje problema je nađeno u satisfakciji. Razlikujemo dvije vrste satisfakcije: moralnu i novčanu. Moralna se sastoji u opozivu uvrede, objavljivanju presude o kažnjavanju izvršitelja povreda prava ličnosti na njegov teret, objavljivanje ispravka, isprika i dr. čime se može ostvariti svrha popravljanja štete.

Povrede osobnih dobara koje izazivaju fizičke bolove (npr. tjelesna povreda), duševne bolove (smrt bliskog srodnika, naruženost, smanjenje životne aktivnosti, povreda slobode itd.) i strah zahtijevaju drugačiji oblik satisfakcije kojim bi se, donekle, mogla ostvariti svrha koja se satisfakcijom želi postići. Riječ je o novčanoj satisfakciji, koja se sastoji u isplati određenog iznosa novca koji se naziva «bolnina», a služi nekoj vrsti subjektivnog zadovoljenja. Ona se dosuđuje samo u zakonom određenim slučajevima, kada se ispunje za to potrebne pretpostavke.⁴

3. MORALNA SATISFAKCIJA

U slučaju povrede časti, ugleda ili osobne slobode neke osobe naknada se sastoji u uspostavi ranijeg stanja, a to se čini opozivanjem nanijete povrede -povlačenjem izjave ili objavljivanjem ispravka izjave od strane štetnika.⁵ Ona se naziva moralnom satisfakcijom. Ovdje nije riječ o novčanom ekvivalentu kojeg uspostavljamo kod materijalne štete. Riječ je o moralnom zadovoljenju koje ublažuje nastalu štetu na osobnom dobru. Moralna satisfakcija se dosuđuje i pravnoj osobi i to najčešće za povredu njezine časti i ugleda. Međutim, postavlja se pitanje može li se pored moralne satisfakcije oštećenom dosuditi i novčana satisfakcija budući da čl. 199. ZOO-a precizno navodi prava koja

¹ Ivan Buklaš, Komentar zakona o obveznim odnosima, Progres, Zagreb, str. 97.

² Kao što je već spomenuto, Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, Zagreb, 1994. (u daljnjem navođenju samo ZOO) definira nematerijalnu štetu kao nanošenje drugome fizičkog ili psihičkog bola ili straha (čl. 155. ZOO-a). U čl. 157. ZOO-a se kaže da svatko ima pravo zahtijevati od suda ili dugog mjerodavnog tijela prestanak radnje kojom se vrijeđa integritet ljudske ličnosti, osobnog i obiteljskog života i dr. prava njegove ličnosti. Dakle, fizički i psihički bolovi te strah samo su posljedice nematerijalne štete. Zbog svega ovoga može se zaključiti da je definicija ZOO-a preuska jer ističući subjektivni element (osjećaji) zanemaruje se objekt na kome je štetna radnja izvršena.

³ Stevan Jakšić, *Obligacijsko pravo*, opći dio, Univerzitetsko izdavačko i knjižarsko poduzeće «Veselin Masleša», Sarajevo, 1953., str. 281.

⁴ Novčana satisfakcija za nematerijalnu štetu je sastavni dio zakona država kontinentalnoeuropskog pravnog kruga. Socijalistički pravni krug kojem su prije pripadale današnja RH i BiH nije prihvatao novčanu satisfakciju kao rješenje ovog problema. Postojala je bojazan da se istom ne postigne komercijalizacija osobnih dobara čovjeka, što je protivno svrsi ovog instituta. Ipak, spomenute države riješile su ovu dvojbu na način da su novčanu satisfakciju predvidjele za točno zakonom određene slučajeve. Istina, ostaje pitanje je li, možda, ograničenje preveliko.

⁵ Ljubiša Milošević, *Obligacijsko pravo*, Naučna knjiga, Beograd, 1977., str.180.

oštećenom stoje na raspolaganju.⁶ Mišljenja su o ovome podijeljena a u sudskoj praksi nalazimo kako se zahtjevi ne isključuju, što daje pozitivan odgovor na ovo pitanje. Tako, oštećeni će imati pravo ne samo na moralnu nego i na novčanu satisfakciju kada je izjava štetnika prouzrokovala bol ili strah kod oštećenog.

Pravo na ispravljanje netočne informacije objavljene u sredstvima javnog priopćavanja ima osoba koja je istom povrijeđena. Ukoliko ona nije živa, pravo pripada njezinoj djeci, posvojenicima, bračnom drugu, roditeljima, braći i sestrama, ili pravnoj osobi ako se informacija odnosi na djelatnost pokojnika u svezi s tom pravnom osobom.⁷

Najprije se izvansudski treba zatražiti od glavnog urednika ispravak (objavljivanje). Ispravak se objavljuje u prvom sljedećem broju novina, istom veličinom slova teksta i naslova kao što su rabljeni pri objavi informacije čiji ispravak se zahtijeva. Ako glavni urednik odbije zahtjev ili u roku ne učini potrebno, sud će to riješiti parnicom.⁸ U roku od trideset dana od isteka roka za ispravak može se podnijeti tužba uz koju se prilaže prijepis objavljene informacije i ispravak. Odmah po zaključenju glavne rasprave sud je dužan javno objaviti presudu.⁹

Kada se presudom proglasi krivim počinitelj kaznenog djela, počinjenog u sredstvima javnog priopćavanja, sud može odrediti da se ta presuda javno objavi i to o trošku počinitelja.¹⁰ Sud će uzimajući u obzir okolnosti objavljivanja sadržaja kojim je počinjeno kazneno djelo odrediti vrijeme, način i druge okolnosti javnog objavljivanja presude. Ako se neku osobu neopravdano liši slobode ili neopravdano osudi, ona će moći sudu uputiti zahtjev da priopćenje o toj presudi objavi u novinama ili drugom sredstvu priopćavanja. Iz tog priopćenja treba biti vidljivo kako je prijašnja osuda bila neopravdana, odnosno kako je uhićenje bilo neosnovano.^{11 12} Nakon smrti oštećene osobe pravo na podnošenje sudu ovoga zahtjeva imaju braćni i izvanbraćni drug, djeca, roditelji, braća i sestre.

4. NOVČANA SATISFAKCIJA

Novčana satisfakcija («bolnina») se sastoji od stanovitog iznosa novca koji se oštećenome dodjeljuje kako bi on sebi mogao priuštiti neko zadovoljenje, poput putovanja, odnosno promjene sredine i sl., što će pridonijeti ublažavanju posljedica nastale štete. Ova satisfakcija obuhvaća kako već nastalu tako i buduću štetu.¹³ Prema čl. 203. ZOO-

⁶ Čl. 199. ZOO glasi: «U slučaju povrede prava ličnosti sud može narediti, na trošak štetnika, objavljivanje presude odnosno ispravka, ili narediti da štetnik povuče izjavu kojom je povreda učinjena, ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže naknadom.»

⁷ Čl. 30. st. 3. Zakona o javnom priopćavanju, Narodne novine, pročišćeni tekst, 69/03 (u daljnjem navođenju Zakon o j. priopćavanju)

⁸ Čl. 35, st. 1. Zakona o j. priopćavanju

⁹ Pogledati čl. 36. st. 1. – 8. Zakona o j. priopćavanju

¹⁰ Čl. 83. st. 1. *Kaznenog zakona*, Narodne novine, br. 110/97 (u daljnjem navođenju KZ) Za FBiH konzultirati novi *Kazneni zakon FBiH*, Službene novine FBiH 36/2003.

¹¹ Vidjeti čl. 481/1 *Zakona o kaznenom postupku*, Narodne novine, pročišćeni tekst, br. 62/03 (u daljnjem navođenju ZKP) Za FBiH konzultirati *Zakon o kaznenom postupku FBiH*, Službene novine FBiH 35/2003.

¹² «Zahtjev za objavljivanje presude mora biti određen navođenjem sredstava javnog informiranja te vremena i načina objave.» Vps, Pž-1196/86 od 04. 11.1986. PSP-34/160 (Izvor: Ivić Crnić, *Zakon o obveznim odnosima s opsežnom sudskom praksom*, Organizator, Zagreb, 1997.

¹³ Buduća šteta je takva šteta za koju se zna da će njezine posljedice sigurno nastupiti naknadno u budućnosti kao samostalna šteta, premda je njezin uzrok u sadašnjosti.

a, sud će na zahtjev oštećenoga dosuditi naknadu i za buduću nematerijalnu štetu ako je izvjesno da će prema redovitom tijeku stvari ona trajati i u budućnosti. Ona se može dosuditi u jednom ukupnom iznosu, jednokratno ili u obliku rente ako sud tako ocijeni a okolnosti slučaja, razlozi svrsishodnosti to opravdaju. Sud treba paziti na smisao ove satisfakcije i spriječiti parničenje iz lukrativnih razloga. Međutim, u sadašnjosti se ne može dosuditi eventualna šteta, odnosno ona čija je pojava neizvjesna u budućnosti. U našem pravnom sustavu novčanu satisfakciju ZOO (čl. 200.) ograničava na samo određene slučajeve, i to:

- a) za pretrpljene fizičke bolove,
- b) za pretrpljene duševne bolove i to zbog smanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda i časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliske osobe, te
- c) za pretrpljeni strah.^{14 15}

Prigodom odmjeravanja visine novčane satisfakcije sud će uzeti u obzir jačinu, odnosno intenzitet bola i straha kao i njihovo trajanje. U ovome će mu pomoći stručnjaci s područja medicine. Sud, također, treba voditi računa o značenju povrijeđenog dobra kao i cilju satisfakcije kako bi se spriječila svaka zloporaba.

No, budući da pravo na «bolninu» ne nastaje u svakom slučaju kada je nastupila šteta, nego samo u slučajevima kada su ispunjene zakonske pretpostavke za to, bit će potrebno za ostvarenje oštećenikova prava i njegova potvrda sudskom presudom, odnosno sporazumom štetnika i oštećenoga (nagodbom). Prema čl. 204. st. 1. ZOO-a potraživanje novčane satisfakcije može prijeći i na nasljednike samo ako je priznato pravosnažnom odlukom ili pisanim sporazumom. Pod istim uvjetima, kaže st. 2. istog članka, to potraživanje može biti predmet ustupanja, prijeboja i prinudnog izvršenja.¹⁶

4.1. Satisfakcija za pretrpljene fizičke bolove

Bol je osjećanje subjektivnog karaktera koji se redovito javlja kod čovjeka pri svijesti i kod zdravog organizma u slučaju kad mu se naruši tjelesni integritet.¹⁷ Kod fizičkih bolova se misli obično na neugodnosti koje nastaju u procesu liječenja. U sudskoj praksi se najviše nailazi na pojmove poput: vezanost uz krevet, infuzije, operacije, razne vrste imobilizacije i fiksacije, odstranjivanje šavova, previjanje rana, uporaba invalidskih ko-

¹⁴ «Samo ona duševna bol koja je rezultat: a) smanjenja životnih aktivnosti, b) naruženosti, c) povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, d) smrti bliske osobe ili e) teške invalidnosti bliske osobe (čl. 201, st. 3. ZOO-a) zakonom je priznata osnova za dosuđivanje pravične naknade za duševne boli. Sve druge duševne boli čiji izvor može biti u različitim životnim situacijama, iako stvarno postoje, nisu pravna osnova za dosuđivanje satisfakcije.» Vs, Rev-985/88 od 24.11.1988., Informator 3869 str. 5. i PSP-46/91. (Izvor: Ivica Crnić, *Zakon o obveznim odnosima s opsežnom sudskom praksom*, Organizator, Zagreb, 1997., str. 245.)

¹⁵ Zdravko M. Petrović drži kako nema nikakvog razloga da se ne prizna i novčana satisfakcija zbog povrede prava ličnosti i kada nisu oštećenome nanoseni fizički ili psihički bolovi ili strah posebice zbog toga što je sudska praksa prije donošenja ZOO-a dopuštala ovakvu naknadu. (Naknada nematerijalne štete zbog povrede fizičkog integriteta ličnosti, Novinsko-izdavačka organizacija Službeni list SRBiH, Sarajevo, 1990.)

¹⁶ «Nasljednik ima pravo u posebnoj parnici zahtijevati razliku kamata na potraživanje naknade nematerijalne štete priznato njegovu predniku i pravomoćnom presudom. Vs, Rev- 1460/87 od 10. 09. 1987. PSP-38/81.» (Izvor: Ivica Crnić, *Zakon o obveznim odnosima s opsežnom sudskom praksom*, Organizator, Zagreb, 1997. str. 271.)

¹⁷ Zdravko M. Petrović, *Naknada nematerijalne štete zbog povrede fizičkog integriteta ličnosti*, Novinsko-izdavačka organizacija Službeni list SRBiH, Sarajevo, 1990., str. 74.

lica, nesvjestice... Popratne neugodnosti koje se mogu pojaviti su obavljanje fizioloških potreba u krevetu, dugotrajno nepomično ležanje...¹⁸ S obzirom da svaka osoba različito doživljava bol, njezin prag izdržljivosti je kod svakoga različit. Bol može osjećati samo osoba pri punoj svijesti jer smanjena svijest smanjuje i bol. Prilikom utvrđivanja štete i odmjeravanja satisfakcije treba uzeti u obzir sve bolove od nastanka štetnog događaja pa do završetka liječenja. Kasniji bolovi priznaju se u okviru satisfakcije za smanjenje životne aktivnosti.

Kod odmjeravanja ove satisfakcije sud treba uzeti u obzir ličnost oštećenog (emocionalna labilnost, srčane bolesti, starosna dob...), trajanje i intenzitet bola, osobine ozljede kao i antidolorična sredstva kojima se umanjuje bol, što se utvrđuje vještačenjem. Dakle, treba paziti da okolnosti slučaja, osobito jačina i trajanje bolova, nju opravdavaju. Također, treba voditi računa o značenju povrijeđenog dobra i cilju kojem služi ta satisfakcija tako da ona ne pogoduje težnjama koje nisu spojive s njezinom svrhom. (čl. 200, st. 1. i 2. ZOO-a) Znači, za bolove neznatnog intenziteta neće se dosuđivati satisfakcija.¹⁹ Ova satisfakcija se dosuđuje u jednokratnom iznosu.

4.2. Satisfakcija za pretrpljene duševne bolove zbog smanjenja životne aktivnosti

Ovi duševni bolovi nastaju kao dodatna posljedica povrede tijela.²⁰ Oni se očituju bilo kao pojačan napor u vršenju životnih aktivnosti, bilo kao umanjenje životne aktivnosti, odnosno i jedno i drugo u isto vrijeme.²¹ Oštećeni ih treba biti svjestan. Pojačani naponi izraženi su u tegobama kojima je oštećeni izložen u životu i u radu a njihovo podrijetlo je u fizičkim bolovima pri poduzimanju životnih aktivnosti koje se moraju vršiti u strahu od poduzimanju tih aktivnosti i u psihičkim patnjama zbog toga što se te aktivnosti više ne mogu poduzimati bez teškoća.²² Pri tom ulaganju pojačanih napora oštećeni će se svaki put sjetiti pretrpljene povrede, što će kod njega stvarati neugodnost koja bi ga mogla ograničavati u poduzimanju određene aktivnosti (npr. radne aktivnosti, športske, zabavne itd.). Pri odmjeravanju ove satisfakcije odlučni čimbenici će biti trajanje i jačina psihičkog bola, veličina tegoba i napora, stupanj invaliditeta, dob i zanimanje oštećenoga, kao i mnoge druge okolnosti od značenja.²³

¹⁸ «Nelagodnosti tijekom liječenja (npr. kraća nesvjestica, hospitalizacija, vezanost za krevet, razne vrste imobilizacija i fiksacija, rendgensko snimanje, operacije, infuzije, transfuzije, injekcije, previjanje rana, vadenje konaca, uporaba invalidskih kolica, bolovanje, ambulantni pregledi, fizioterapija itd.) koje trpi oštećeni, razmatraju se u sklopu naknade za fizičke bolove. Je li i uz koje uvjete pojedina od ovih nelagodnosti mogla pre-rasti u kakav drugi samostalni oblik nematerijalne štete (npr. duševne boli zbog smanjenja životne aktivnosti), valja ocjenjivati imajući na umu sve okolnosti slučaja» Vs, Rev-2050/87 od 30.03.1988. PSP-41/81 i Informator 3679., (Izvor: Ivica Crnić, *ZOO s opsežnom sudskom praksom*, Organizator, Zagreb, 1997., str. 249.)

¹⁹ Bol može biti neuralgičan, pulsirajući, difuzan i vegetativan, što utvrđuje liječnik.

²⁰ Više o tome: Petar Klarić, Odnos naknade za tjelesno oštećenje i novčane satisfakcije za duševne bolove zbog smanjenja životne aktivnosti, *Naša zakonitost*, br. 4/85

²¹ Misli se na kretanje, obavljanje fizioloških potreba, izvršavanje svakodnevnih aktivnosti u životu..

²² Zoran Ivošević, *Naknada štete zbog umanjenja životnih aktivnosti*, *Anal. Pravnog fakulteta u Beogradu*, 3-5/78, str. 664.

²³ «Valja imati na umu da je tužiteljica po zanimanju trgovačka pomoćnica i da najveći dio vremena stoji. Kako joj je životna aktivnost smanjena upravo zbog ozljeda koje je zadobila na nogama, to će tužiteljica duševne boli zbog smanjenja životne aktivnosti trpjeti upravo najviše na svom radnom mjestu, i to tijekom trajanja cijeloga svoga radnog vijeka. Uzeto je u obzir da će po prirodi stvari tužiteljica koja je mlada osoba (24 godine) te boli trpjeti dugi niz godina, pa upravo ove okolnosti u cijelosti opravdavaju odluku prvostupanjskoga suda o visini naknade s te osnove (čl. 200 ZOO-a). Os Zagrebu, Gž-245/84 od 08. 05. 1984. Izv (Izvor: Ivica Crnić, *ZOO s opsežnom sudskom praksom*, Organizator, 1997., str. 251.)

Umanjenje životne aktivnosti određuje se postotkom od strane vještaka iz područja medicine. Međutim, posljedice povređivanja te njihov utjecaj na opće životne sposobnosti su u odmjeravanju ove satisfakcije daleko važniji od samog postotka tjelesnog oštećenja.

Kada je jednom dosuđena satisfakcija za duševne bolove zbog smanjenja životne aktivnosti, oštećeni ne može zahtijevati novu satisfakciju zbog eventualnog manjeg pogoršanja zdravstvenog stanja. Takav zahtjev je opravdan samo ako bi došlo do jačeg pogoršanja zdravstvenog stanja koje je u uzročnoj vezi s prvotnom ozljedom.

Bolovi koji su posljedica ozljede za koju je dobivena satisfakcija, a uvjetovani su klimatskim čimbenicima ili fizičkim opterećenjem, ne mogu biti samostalna osnova za popravljivanje štete. Kada je invaliditet dijelom posljedica bolesti kao prirodnog čimbenika, to se onda treba u odmjeravanju satisfakcije uzeti u obzir. Također se uzimaju u obzir sve okolnosti od značenja koje se razlikuju od slučaja do slučaja. Primjerice, amputacija jednog prsta kod djelatnika koji se ne bavi profesionalno glazbom neće izazvati iste posljedice kao kod profesionalnog pijanista čiji će posao u budućnosti biti upitan. Naime, on će ulagati mnogo više napora nego prije, zbog čega njegova satisfakcija treba, svakako, biti veća.

4.3. Satisfakcija za pretrpljene duševne bolove zbog naruženosti

Naruženost se kao vid nematerijalne štete manifestira u potpunom ili djelomičnom gubitku nekog ekstremiteta, naruženju estetskog izgleda ili naruženju nekog dijela tijela.²⁴ Novčana satisfakcija za naruženost se daje samo za unakaženost koja predstavlja znatnu promjenu na tijelu čovjeka.²⁵ Ta promjena kod drugih osoba obično izaziva nepovoljan dojam što kod oštećenog stvara duševne patnje. Sama spoznaja o naruženosti može stvoriti osjećaj manje vrijednosti kod oštećenoga. Naruženost se može podijeliti na unakaženost i estetski defekt. Oni, opet, mogu biti lakši i teži.

a) Teška unakaženost se javlja kod povrede živčanog sustava. Manifestira se oduzetošću polovice tijela, poremećajem hoda, oduzetošću mišića očiju i lica.... Poznati su i slučajevi poremećaja govora, skraćanja noge, atrofije mišića, a svi se mogu svrstati u ovu kategoriju.

b) Laka unakaženost postoji u slučaju postavljanja staklene proteze na oko, deformacije uda, poremećaja hoda ili govora...²⁶

Potrebno je najprije utvrditi trpi li oštećeni duševne bolove zbog naruženosti te kako se to odražava na njegovu psihičku ravnotežu. Dakle, naruženje samo po sebi nije osnova za novčanu satisfakciju. Vještak treba utvrditi postojanje i intenzitet psihičkih bolova koji su posljedica naruženja. Pri odmjeravanju novčane satisfakcije uzimaju se u obzir promjene u vanjskom izgledu, starost, spol, profesija i slično. Kada je u pitanju

²⁴ Nikola Pešić, *Naknada nematerijalne štete*, Beograd, 1979., str. 451.

²⁵ «Oštećeniku pripada pravo na pravičnu novčanu naknadu zbog naruženja onda kad se to naruženje, u pravilu, može prikriti odjećom, ali kad se ono ipak može vidjeti u drugim prirodnim situacijama, npr. u vrijeme kupanja na plaži i slično. U takvoj situaciji oštećeni osjeća neugodu pred drugim osobama, tj. duševnu bol za koju mu pripada navedena naknada.» Os Zagreb, Gž-3513/86-2 od 10.06.1986. Izv. (Izvor: Ivica Crnić, *ZOO s opsežnom sudskom praksom*, Organizator, Zagreb, 1997. str. 253.)

²⁶ Više o ovoj podjeli naruženosti Zdravko M. Petrović, *Naknada nematerijalne štete*, Sarajevo, 1990., str. 88. – 90.

naruženost djece i djevojaka, obično se dosuđuje viša novčana satisfakcija. Nadalje, duševni bolovi zbog naruženosti će biti veći kod glumaca, manekena, pjevača no što je to slučaj u drugim profesijama. Potrebno je, također, da oštećeni bude svjestan te naruženosti. Oštećeni koji je morao biti podvrgnut plastičnoj operaciji ima pravo na nadoknadu troškova koje ona iziskuje i to neovisno o novčanoj satisfakciji. Ako se netko odluči na potpuno otklanjanje naruženosti plastičnom operacijom, neće moći zahtijevati novčanu satisfakciju, nego samo naknadu materijalne štete za učinjeni zahvat. Eventualno bi mogao tražiti satisfakciju za fizičke bolove ukoliko njihovo trajanje i intenzitet to opravdavaju.

4.4. Satisfakcija za pretrpljene duševne bolove zbog smrti i teškog invaliditeta

a) Kada govorimo o smrti, onda treba spomenuti da njezine žrtve mogu biti posredne i neposredne. Neposredne žrtve su one žrtve koje je smrt zadesila a posredne su one koje trpe duševne bolove zbog smrti njima bliske osobe, očituju se od stresa do teške bolesti. Prema čl. 200. ZOO-a novčana satisfakcija se može dosuditi ako je opravdavaju okolnosti slučaja. Ona ovdje služi pribavljanju nekih «zadovoljenja» kojima bi se pokušalo, donekle, ublažiti bol posrednih žrtava i na taj način bar donekle izbalansirati njihovu narušenu emocionalnu ravnotežu. Prema čl. 201. ZOO-a pravo na novčanu satisfakciju imaju sljedeće osobe:

- bračni drug, djeca i roditelji kao članovi uže obitelji (st.1. čl. 201.)
- braća i sestre poginule osobe ako je između njih postojala trajnija zajednica života (st. 2. čl. 201.).
- izvanbračni drug umrle osobe ako je između njih postojala trajnija zajednica života (st. 4. čl. 201.).

Ipak, sudska praksa drži odlučnim stupanj odnosa između oštećenoga i umrlog srodnika. Tako je ocijenjeno: «Baki se samo iznimno priznaje naknada za duševne boli zbog unukove smrti ako ona zbog odsutnosti ili nebrige roditelja potpuno zamjenjuje roditelje glede unukova odgoja i uzdržavanja.»²⁷

Kada su u pitanju braća i sestre kao i izvanbračni drug, traži se kao pretpostavka trajanje zajednice života. Ako se, pak, ista dosuđuje za pretrpljenu bol zbog gubitka roditelja, supruga ili djeteta nije od utjecaja činjenica što nisu živjeli u trajnijoj zajednici s poginulim srodnikom. Inače, trajnija zajednica je okolnost koju sud procjenjuje u svakom konkretnom slučaju. Izvanbračni drug će ostvariti pravo na ovu satisfakciju ako se ispune pretpostavke postojanja ekonomske zajednice i zajedničkog života. Kada je riječ o pastorku, maćehi ili očuhu, sud će u svakom konkretnom slučaju prosuđivati je li odnos među njima onakav kakav postoji između roditelja i djece. Ako jest isti, imat će pravo na novčanu satisfakciju. Djetetu, pak, pripada pravo na satisfakciju bez obzira na uzrast. Ovo stajalište je ispravno s obzirom na činjenicu da zakon dopušta dosuđivanje satisfakcije i za buduću nematerijalnu štetu ako je izvjesno da će ona trajati u budućnosti. Sud, također, ne pravi razliku u odmjeravanju satisfakcije s obzirom na razliku u go-

²⁷ Us, Rev-1929/84 od 19. 12. 1986. i Informator, 3490. (Izvor: Ivica Crnić, *ZOO s opsežnom sudskom praksom*, Organizator, Zagreb, 1997., str. 264.)

dinama neposredne žrtve. Intenzitet bola ne ovisi o godinama stradale osobe. Bliskost i privrženost nekoj osobi u većini slučajeva se povećava s godinama. Kod smrti bračnog druga uzima se u obzir dužina trajanja braka, odnos u bračnoj zajednici, emotivna povezanost.²⁸

b) Kada se kod invaliditeta bliske osobe odmjerava novčana satisfakcija, uzimaju se u obzir intenzitet, trajanje fizičkih i duševnih bolova koje trpi bliska osoba.²⁹ Ti bolovi povećavaju opet bolove i samog invalida te i on ima pravo na satisfakciju za svoje pretrpljene bolove i strah. Pravo na novčanu satisfakciju, prema članku 201. ZOO-a, imaju:

- bračni drug, djeca i roditelji invalida (st.3. čl. 201.)
- izvanbračni drug invalida ako je između njega i tjelesno povrijeđenoga postojala trajnija zajednica života (st. 4. čl. 201.)

4.5. Satisfakcija za pretrpljene duševne bolove zbog povrede prava osobnosti

Subjektivna prava koja pravni poredak priznaje nekoj osobi glede njezinih osobnih, neimovinskih dobara, njezina su osobna, neimovinska prava (osobna prava, prava osobnosti, osobna prava, prava ličnosti).³⁰ Zakonodavac nije pobrojao što se sve smatra povredom prava osobnosti s ciljem da to pravo ne ograniči. U svakom slučaju, tu se misli na zaštitu zdravlja, života, časti, imena, slobode, zaštitu privatnosti i drugih osobnih dobara i interesa. Ovo pitanje prava osobnosti se dosta provlači kroz sudsku praksu.³¹

Dva su oblika nematerijalne štete kod povrede prava osobnosti, jedan koji čini povreda sama za sebe i drugi kojega čine duševne boli izazvane povredom.³² Prvi oblik se popravljiva moralnom satisfakcijom, a drugi novčanom. Ovdje, također, jačina bolova i straha trebaju opravdati tu satisfakciju.

4.6. Satisfakcija za pretrpljene duševne bolove zbog povrede ugleda i časti

Pravo na čast i ugled je osobno, neimovinsko pravo osobe na za svakoga mjerodavnu, potpunu privatnu vlast glede vlastitog dostojanstva, časti i ugleda uključujući

²⁸ U sudskoj praksi se nailazi na slučajeve gdje u prometnoj nezgodi strada više srodnika. Tu se onda umjesto pojedinačne dosuđuje jedinstvena novčana satisfakcija. Naravno da će njen iznos biti veći no u slučaju smrti jednog srodnika.

²⁹ «Procijenjeno je da se osobito teška invalidnost ne mora očitovati samo u području cjelovitosti i funkcionalnosti nego i u području psihičkoga jer zbog teškog oštećenja mozga kao nenadoknadivog i nezamjenjivog činitelja kakvoće ljudskog života toliko propada psihička i smanjuju se mentalne i intelektualne funkcije da se životna i radna sposobnost, svodi na ovo 10% pa se takvo stanje smatra osobito teškom invalidnošću, iako vanjski simptomi nemaju osobito tešku sliku.» (Os Bjelovar, 281/91 od 09.01.1992. PSP-52/95)

³⁰ Nikola Gavella, *Osobna prava*, 1. dio, Zavod za građanskopravne znanosti i obiteljsko pravo, Postdiplomski studij za znanstveno usavršavanje iz građanskopravnih znanosti, Zagreb, 2000., str. 13.

³¹ «Ocijenjeno je da je nakladnik povrijedio pravo osobe tužiteljice objavljivanjem njezine fotografije u svom revijalnom izdanju bez njezina pristanka, jer pristanak tužiteljice na objavljivanje fotografije u inozemnoj reviji očito nije sadržavao i pristanak na objavljivanje u tuženikovo reviji, s tim više što je inozemna revija na našem tržištu prodavana u oko 8.000 primjeraka, a fotografija oštećene objavljena je u visokotiražnom domaćem izdanju tuženika (300.000 primjeraka). Vs, Rev-1233/85 od 10.10.1985. PSP-31/51. (Izvor: Ivica Crnić: ZOO s opsežnom sudskom praksom, Organizator, Zagreb, 1997., str. 259.)

³² Martin Vedriš, Petar Klarić, *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2000., str. 554.

i ovlast da svakoga isključi od protupravnih zahvat u ta svoja dobra.^{33 34} Osobna dobra kao što su ljudsko dostojanstvo, čast i ugled su objekti ovog osobnog prava.³⁵ Nitko ne bi smio zadirati u ova prava, osim kada je to zakonom dopušteno (npr. ako postoji pogrešna slika o nekoj osobi) jer bi to ostavilo traga na njezine već uspostavljene društvene, imovinske i dr. odnose. Ukoliko se moralnom satisfakcijom ne može uspostaviti prvo-bitno stanje, štetnik će biti dužan isplatiti novčanu satisfakciju.³⁶ Primjerice, nakladnik odgovara za štetu objektivno i dužan je isplatiti novčanu satisfakciju ako se onom moralnom nije moglo uspostaviti prijašnje stanje. Solidarno s njim odgovara i izvor informacije objavljene u nakladnikovu javnom glasilu izuzev ako je ta informacija promijenjena tijekom uredničke obrade.³⁷ Oštećenikovo pravo zastarijeva u posebnom roku od 6 mjeseci. (čl.27/2 Zakona o j. priopćavanju)

Nakon svega, nakladnik ima pravo regresa od izvora informacije - ako je to bila novinska agencija, drugo javno glasilu ili tijelo javne vlasti.

Postupak je parnični, poseban i karakterizira ga hitnost. Mjesna mjerodavnost je alternativna. Naime, tužba se može podnijeti sudu opće mjesnoga djelokruga, sudu na čijem području tužitelj ima sjedište, prebivalište ili boravište ili sudu na čijem području je štetna radnja učinjena.

Glede pravnih osoba, de lege ferenda bi im se trebalo priznati pravo na novčanu satisfakciju u slučaju povrede njihova ugleda i časti. Ovo pravo im se osporava jer, navodno, pravna osoba ne trpi duševne boli i strah. Zakon o javnom priopćavanju omogućuje pravnoj osobi ispravak netočne informacije kao i pravo odgovora na uvredljivu informaciju, objavljenu u sredstvima javnog priopćavanja. Tu je, dakle, riječ o moralnoj satisfakciji. Novčana satisfakcija bi se mogla sastojati u izmaklom dobitku kojeg je pravna osoba mogla osnovano očekivati (npr. izgubila je kredit kod banke i sl.) Proturječno je tvrditi da pravnoj osobi mogu pružiti zadovoljenje nenovčani oblici satisfakcije, a da novčana naknada ne može!

4.7. Satisfakcija za pretrpljeni strah

Strah je psihičko stanje u kojem se jedna osoba nalazi svjesna neposredne opasnosti.³⁸ To je prvenstveno psihički osjećaj, za razliku od bola koji je tjelesni osjećaj. Moгу postojati zajedno, ali i odvojeno. Sam strah postoji u slučaju prometne nezgode gdje fizička osoba prođe bez tjelesne ozljede. Dakle, strah je posljedica neke opasnosti u kojoj se našla neka osoba koja ga proživljava pribojavajući se za život, zdravlje, posao i sl.

³³ Op.cit. N. Gavella, *Osobna prava*, str. 173.

³⁴ U KZ-u, u čl. 199-202 nalazimo pobrojana kaznena djela protiv časti i ugleda: uvreda, kleveta, iznošenje osobnih i obiteljskih prilika, predbacivanje kaznenog djela. Kazneni postupak se ovdje pokreće privatnom tužbom. (čl. 204/1 KZ-a)

³⁵ Premda suvremeni pravni poredci zagovaraju jednakost svih građana pred zakonom, u ovim pravima oni ne mogu biti jednaki. Naime, svaki čovjek ima svoje vrijednosti i osobenosti, zbog čega se i njegova čast razlikuje od časti drugih ljudi. Ugled, odnosno dobar glas ili reputacija jest obično slika koju drugi imaju o nekoj osobi i njezinim osobinama.

³⁶ «Pri utvrđivanju visine naknade nematerijalne štete zbog povrede ugleda i časti (objavljena informacija) uzet je u obzir utjecaj objavljenog ispravka informacije, uz ocjenu da on ne uklanja potpuno nastalu štetu.» Vs, Rev-1433/92 od 28.o9. Izbor 1/95-72 (Izvor: ZOO s opsežnom sudskom praksom, Organizator, Zagreb, 1997. str. 255.)

³⁷ Čl.26. st.1. Zakona o j. priopćavanju

³⁸ Abedin Bikić, *Obligacijsko pravo*, Opći dio, Univerzitetska knjiga, Sarajevo, 2001., str. 178.

Obično se očituje kroz porast krvnog tlaka, bljedilo, opću obamrlost, usporavanje bila, širenje zjenica, ubrzanje općeg metabolizma, povišenje šećera i adrenalina u krvi... On može uzrokovati razna neurotična stanja i tako povrijediti i tjelesni integritet čovjeka.

Prema ZOO-u, novčana satisfakcija za pretrpljeni strah se dosuđuje kada okolnosti slučaja, posebice jačina straha i njegovo trajanje to opravdavaju.

Strah treba biti jak i trajati dulje vrijeme.³⁹ Ako je strah bio jak, ali nije trajao dugo, uzet će se u obzir samo ako je izazvao narušavanje duševne ravnoteže. Satisfakciju može ostvariti osoba koja trpi strah zbog opasnosti u kojoj se zatekne. Strah izazvan brigom za drugog ne smatra se pravno relevantnim. Da bi sud ovdje odredio satisfakciju, potreban je nalaz i mišljenje vještaka. U sudskoj praksi strah se kvalificira kao strah slabog, srednjeg i jakog intenziteta. Vještaci trebaju utvrditi intenzitet straha, njegovo trajanje, njegove uzroke te posljedice koje je ostavio na psihi oštećenoga. O tome kompetentno mogu rezultate napraviti neuropsihijatar i psiholog. Novčana satisfakcija se kod straha dosuđuje u jednokratnom iznosu.

4.8. Satisfakcija zbog povrede slobode

Povreda osobne slobode može se sastojati u bespravnom pritvaranju, odvođenju, prisilnom zadržavanju, ograničavanju kretanja i sličnim izravnim načinima, a i posredno, npr. podnošenjem lažne prijave koja je dovela do lišenja slobode.⁴⁰ Najčešći zahtjevi za ovu satisfakciju se odnose na štetu pretrpljenu zbog psihičkih bolova tijekom boravka u pritvoru ili tijekom izdržavanja kazne (osjećaj nesigurnosti, nemir...), te na štetu zbog povrede ugleda i časti zbog neopravdanog lišenja slobode i neosnovane osude.⁴¹

Kod određivanja visine naknade sud nema čvrstih mjerila, te u svakom konkretnom slučaju mora voditi računa o intenzitetu i trajanju duševnih bolova osuđenog, odnosno neosnovano lišenog slobode, kao i o dužini trajanja prinude i sl.

Visina novčane satisfakcije treba pridonijeti mogućnosti uspostave psihičke ravnoteže kod oštećenog.

Sudska praksa je napravila subjektivne i objektivne parametre za odmjeravanje ove satisfakcije. Objektivni parametri su: trajanje boravka u pritvoru, odnosno izdržavanju kazne, vrsta kaznenog djela koja je bila predmet istrage, napisi u tisku, interesiranje javnosti i sl. Subjektivni parametri su: obiteljske prilike, zanimanje, ugled prije štetnog događaja, ranija osuđivanost.

Uz korištenje oba ova kriterija sud mora također paziti da se pri odmjeravanju satisfakcije ne pogoduje težnjama koje su nespojive s njezinom prirodom (čl. 200/2 ZOO-a). Satisfakcija, ovdje, može biti i moralna, ali ako se njome ne može popraviti sva šteta, onda se odmjerava i dosuđuje novčana satisfakcija. (čl. 200/1 ZOO-a) Osoba koja je bila neopravdano osuđena za kazneno djelo, ili je bila neosnovano uhićena, ima «pravo

³⁹ «Ocijenjeno je kako nema osnove dosuđenju naknade za strah tada kada je strah jakog stupnja trajao sat do dva sata, strah srednjeg stupnja dan do dva dana i strah lakog stupnja dva do tri dana i tijekom dužeg razdoblja nije narušio duševnu ravnotežu.» Vs, Rev-111/93 od 06. 10. 1993. Izbor 1/95-73. (Izvor: Ivica Crnić, ZOO s opsežnom sudskom praksom, Organizator, Zagreb, 1997. str. 254.)

⁴⁰ Op.cit. Stevan Jakšić, *Obligacijsko pravo*, str. 302. Više o ovoj temi: Momčilo Grubač, *Naknada štete za neopravdanu osudu i neosnovano lišenje slobode*, Suвременa administracija, Beograd, 1979.

⁴¹ Protupravno oduzimanje slobode je kazneno djelo regulirano čl. 124. Kaznenog zakona a u glavi 30. čl. 476-484 ZKP-a nalazimo reguliran postupak za naknadu štete i ostvarenje drugih prava neopravdano osuđenih ili neutemeljeno uhićenih osoba.

na svekoliku rehabilitaciju, pravo na naknadu štete iz sredstava državnog proračuna te druga prava utvrđena zakonom». ⁴² ⁴³ Zamijećeno je kako se ne može reći da država nije dužna na naknadu samo zbog toga što je radila zakonito, jer nije sve pravedno što je zakonito (*summum jus, summa injuria*). ⁴⁴

4.9. Satisfakcija za duševne boli zbog navođenja na kažnjivu obljubu, kažnjivu bludnu radnju ili drugo kazneno djelo protiv dostojanstva osobe i morala

Čl. 202. ZOO-a kaže: «Pravo na pravičnu novčanu naknadu zbog pretrpljenih duševnih bolova ima osoba koja je prijevarom, prinudom ili zloporabom nekog odnosa podčinjenosti ili zavisnosti navedena na kažnjivu obljubu ili kažnjivu bludnu radnju, a i osoba prema kojoj je izvršeno neko drugo kazneno djelo protiv dostojanstva ličnosti i morala.» ⁴⁵ Pružanje novčane naknade nematerijalne štete ovakvoj osobi nekada je i nužno, kako bi joj se omogućila promjena sredine i time donekle spasili njezin ugled i dostojanstvo. ⁴⁶ Ovdje, pravo na novčanu satisfakciju ne isključuje pravo oštećenoga na naknadu materijalne štete, ako ju je bilo. (čl. 155 ZOO-a)

Kod kažnjive oblube i kažnjive bludne radnje potrebno je utvrditi najprije izvršenje određenog kaznenog djela. Do tog djela treba doći zbog prisile, prijevare ili zlorabe odnosa podređenosti ili ovisnosti. ⁴⁷ Sljedeće pretpostavke sastoje se u činjenicama da je oštećeni dragovoljno pristao na bludnu radnju te da je pri tome pretrpio duševne bolove.

Primjer kažnjive oblube je silovanje a kažnjive bludne radnje navođenje malodobnice ili duševno zaostale osobe na dobrovoljno vršenje bludnih radnji. Sud u ovom slučaju, također, utvrđuje je li oštećeni sa svoje strane pridonio nastanku štete. Glede «drugog kaznenog djela protiv dostojanstva osobe i morala» treba napomenuti da su ova djela pobrojana u Kaznenom zakonu pod novim nazivom kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog čudoređa.

Pravo na novčanu satisfakciju daje sama kaznena presuda a parnični sud treba utvrditi postojanje nematerijalne štete, tj. pretrpljene duševne bolove kao posljedice kaznenog djela o kojem je riječ, te visinu satisfakcije.

⁴² Op. cit. N. Gavella, *Osobna prava*, str. 146.

⁴³ «Republika Hrvatska odgovara za svu materijalnu i nematerijalnu štetu, koja je uzrokovana boravkom u pritvoru kada je krivični postupak obustavljen pravomoćnim rješenjem.» Vs, Rev 3083/90 od 12. 6. 1991. Izbor 93/129 (Izvor: Ivica Crnić: *ZOO s opsežnom sudskom praksom*, Organizator, Zagreb, 1997., str. 258.)

⁴⁴ Momčilo Grubač, *Naknada štete za neopravdanu osudu i neosnovano lišenje slobode*, Suвремена administracija, Beograd, 1979., str. 11.

⁴⁵ U novom kaznenom zakonu ova djela su svrstana u odjeljak pod nazivom kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog čudoređa te su člancima 188. – 197. regulirani silovanje, spolni odnošaj s nemoćnom osobom, prisila na spolni odnošaj, spolni odnošaj zloporabom položaja, spolni odnošaj s djetetom, bludne radnje, podvođenje, upoznavanje djece s pornografijom, rodoskrvnuće.

⁴⁶ Bogdan Loza, Nevenko Misita, *Obligaciono pravo*, opći dio, teče dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Sarajevo, 1989., str. 241.

⁴⁷ Priznata je naknada nematerijalne štete za pretrpljene duševne boli i strah osobi nad kojom je nasilno izvršen spolni akt. Vs, Gž-264/78 od 09. 01. 1979. i Vs, Gž-674/78 od 17.01.1977. PSP-15/33. (Ivica Crnić, isto, str. 269.)

5. PODIJELJENA ODGOVORNOST I SNIŽENJE NAKNADE

Oštećeni koji je pridonio nastanku štete ili je zahvaljujući njemu šteta veća no što bi inače bila, imat će pravo na satisfakciju, ali umanjenu. Primjerice, dopustio je da nastane veća šteta, a mogao je spriječiti njezino povećanje. On će, dakle, dobiti naknadu koja je nastala do prekida uzročne veze koju je sam izazvao.⁴⁸ Ako je nemoguće utvrditi koji dio štete potječe od oštećenikove radnje, sud će odrediti satisfakciju vodeći računa o okolnostima slučaja.

Sud može i sniziti novčanu satisfakciju u još nekim zakonom određenim slučajevima: Ako je štetu uzrokovala osoba koja nije postupala ni namjerno ni krajnjom nepažnjom, a slabog je imovnog stanja. Poradi načela uzajamnosti i solidarnosti uvažava se činjenica da bi potpuna isplata dovela štetnika u oskudicu zbog čega mu se obveza smanjuje. Međutim, treba uvažiti i materijalno stanje oštećenoga te mu ovakva odluka ne smije štetiti. Štetnik treba dokazati nepovoljan odnos svoje materijalne situacije u odnosu na štetnikovu te da je šteta nastala zbog obične nepažnje (*culpa levis*).⁴⁹ Naravno, ove materijalne prilike štetnika i oštećenoga ne mogu nikada štetnika u potpunosti osloboditi obveze, nego je samo umanjiti odnosno sniziti.⁵⁰

Dakle, sniženje je moguće i u slučaju kada je štetnik uzrokovao štetu radeći nešto korisno za oštećenoga, brižljivošću koju pokazuje u vlastitim poslovima. Korist se ocjenjuje sa stanovišta oštećenog, a ne s obzirom na objektivni kriterij. Ako štetnik nije upotrijebio pažnju kojom se služi u vlastitim poslovima, ne može tražiti smanjenje obveze. Dakle, štetnik je dužan dokazati da je postupao u korist oštećenog te da je pri tomu bio pažljiv kao i u obavljanju vlastitih poslova.

6. ZASTARA POTRAŽIVANJA KOD NEMATERIJALNE ŠTETE

Prema čl. 376. st.1. ZOO-a potraživanje kod naknade nematerijalne štete zastarijeva u roku od 3 godine od kada je oštećeni doznao za štetu i za osobu koja je štetu učinila. U st. 2. ovog članka nalazimo kako ovo potraživanje zastarijeva u svakom slučaju u roku od 5 godina od kada je šteta nastala. Pod oštećenikovim saznanjem za štetu ne razumijeva se samo saznanje o postojanju štete već i saznanje o opsegu štete, odnosno elementima njezine visine.⁵¹

Kada su u pitanju tjelesne povrede, u sudskoj praksi je prihvaćeno gledište da je oštećeni saznao za štetu kad je liječenje završeno te kada se njegovo zdravlje stabilizira.

⁴⁸ «Procijenjeno je da je oštećeni u konkretnom slučaju pridonio nastanku štete u omjeru 50% jer je pristao na vožnju s osobom pod utjecajem alkohola (1,13 promila u krvi) te zato što je tijekom vožnje povukao upravljač, čime je izazvao nestabilnost vozila i skretanje udesno.» Vs, Rev-2697/92 od 21.04. 1993. Izbor 94/179. (Izvor: I. Crnić, *ZOO s opsežnom sudskom praksom*, Organizator, Zagreb, 1997., str. 216.)

⁴⁹ «Ocijenjeno je da je nepoštovanje prednosti prolaza na raskrižju čin uzrokovanja štete krajnjom nepažnjom vozača motornog vozila, što isključuje primjenu odredaba o sniženju naknade. « Vs, Rev-865/90 od 06. 09. 1990. PSP-51/127. (Izvor: I. Crnić, *ZOO s opsežnom sudskom praksom*, isto)

⁵⁰ čl. 191. st. 1. i 2. ZOO-a glasi: »Sud može, vodeći računa o materijalnom stanju oštećenoga, osuditi odgovornu osobu da isplati manju naknadu nego što iznosi šteta, ako ona nije uzrokovana ni namjerno ni krajnjom nepažnjom, a odgovorna osoba je slaboga imovnog stanja te bi je isplata potpune naknade dovela u oskudicu. Ako je štetnik uzrokovao štetu radeći nešto radi koristi oštećenoga, sud može odrediti manju naknadu, vodeći računa o brižljivosti koju štetnik pokazuje u vlastitim poslovima.»

⁵¹ Ivica Crnić, *ZOO s opsežnom sudskom praksom*, Organizator, Zagreb, 1997., str. 384.

ralo. Kod smanjenja životne aktivnosti smatra se da je oštećeni saznao za štetu kada je postao svjestan trajnih posljedica štete te kako mu daljnje liječenje ne može više znatnije promijeniti narušeno zdravlje. Ukoliko se kod oštećenoga naknadno pogorša zdravstveno stanje kao posljedica ranije povrede, zastara teče od dana saznanja za tu štetu. Kada je u pitanju zastarjelost zahtjeva za naknadu štete zbog neopravdane osude i neosnovanog lišenja slobode, treba reći da ovo pravo zastarijeva za 3 godine od dana pravosnažnosti prvostupanjske presude kojom je okrivljeni oslobođen od optužbe ili kojom je optužba odbijena, odnosno pravosnažnosti prvostupanjskog rješenja kojim je postupak obustavljen, a ako je povodom žalbe rješavao viši sud- od dana prijema odluke višeg suda.⁵² Ovi naprijed navedeni rokovi vrijede za sve vidove naknade, odnosno novčane satisfakcije izuzevši zahtjev za objavljivanje priopćenja odluke o neosnovanom lišenju slobode odnosno njezinoj neutemeljenosti u sredstvima javnog priopćavanja. U ovom posljednjem slučaju rok je 6 mjeseci.⁵³

7. ZAKLJUČAK

S obzirom da živimo u vrijeme kada su čovjekova osobna dobra ponajviše izložena povređivanju, spominjanjem ove tematike želimo skrenuti pozornost na zaštitu prava osobnosti (ličnosti) čiji objekt su osobna dobra. Satisfakcija kao oblik popravljivanja nematerijalne štete se odnosi na zaštitu ovih prava i njihovog objekta tj. života, integriteta ličnosti, slobode, ugleda, časti, privatnosti, emocionalne sfere osobe i sl.. Ta dobra nedvojiva su od čovjeka. Subjektivna, osobna prava koja na njima postoje zajamčena su i priznata od strane suvremenih pravnih poredaka. Po prirodi su nematerijalna, te shodno tome njihovom povredom nastaje nematerijalna šteta. Ona može biti praćena i nastankom materijalne štete. No, ono što je od nje razlikuje jest nemogućnost uspostavljanja novčanog ekvivalenta, nego pružanje satisfakcije (moralne i/ili novčane) kojom se nastoji donekle uravnotežiti uzdrmana emocionalna ravnoteža čovjekova života.

Ono na što želimo ukazati jest i potreba da se termin novčana naknada (u smislu čl. 200. ZOO) koja se odnosi na pretrpljenu fizičku, duševnu bol i strah treba zamijeniti preciznijim terminom novčana satisfakcija jer među njima postoji značajna razlika. Premda se u svakodnevnom jeziku ti pojmovi rabe bez mnogo razmišljanja, implicirajući iz konteksta zaključke o njima, potrebno je na uporabu tih termina skrenuti pozornost i uočiti njihovu temeljnu razliku. Novčanu naknadu nalazimo kod materijalne štete, koju, uostalom, i možemo iskazati kroz novčani ekvivalent, ali to isto je nemoguće uraditi i za povrijeđenu emocionalnu komponentu čovjeka. Zbog osjetljivosti ovog područja prava treba biti oprezan ukoliko želimo promicati njihov karakter i zaštitu.

Neki autori smatraju kako se novčana satisfakcija treba dopustiti i za povredu prava osobnosti i kada ta povreda nije popraćena fizičkim, duševnim bolom i strahom. Također, drže da je zakon strog i kada je u pitanju mogućnost nasljeđivanja nematerijalne štete. Naime, zakonodavac jest ponekad odveć strog, ali to se obično opravdava bojazni od mogućnosti zlorabe istih prava. No, to nije razlog da se zaustavimo na tome

⁵² Zdravko M. Petrović, *Naknada nematerijalne štete zbog povrede fizičkog integriteta ličnosti*, Sarajevo, 1990., str. 157.

⁵³ Čl. 499. st. 4. ZKP-a (pročišćeni tekst, Narodne novine, br. 62/03) kaže: «Zahtjev iz stavka 1. do 3. ovoga članka podnosi se u roku od šest mjeseci prvostupanjskom sudu. O zahtjevu odlučuje vijeće (čl. 18. st. 4., odnosno čl. 20. st. 2.) Pri rješavanju zahtjeva primjenjuju se odredbe čl. 494. i čl. 492. st.3. ovoga Zakona.

ne nastavljajući korak dalje s razvojem njihove zaštite. Istina, za to je uvijek potrebna bolja i svestranija educiranost kako zakonodavca tako i praktičara koji primjenjuje pravnu normu jer, na koncu, sve ovo ulazi i u područje filozofije i humanističkih znanosti uopće. Koliko smo ovom zadatku dorasli u obrazovnom, kulturnom, socijalnom, ekonomskom smislu, vrijeme će pokazati. No, vođeni težnjom za povećanjem međusobne tolerancije i uvažavanja čovjeka kao pojedinca te njegove osobnosti (koja podrazumijeva njegova osobna dobra), možemo se izdići iznad postojećih društvenih ograničenja i bar ukazivati na pravce u kojima treba učinkovitije djelovati.

SATISFACTION AS A KIND OF NON MATERIAL COMPENSATION

Summary

Modern technological progress and scientific achievements, inspite of their positive effects on life of human being, often create negative effects such as material and non material damages. Compensation for non material damage due to violation of personal rights or personal goods is particularly getting on importance nowadays. The author wanted to emphasize the problem of commercialization of these personal goods and breaking through the emotional and sensitive spheres of private human lifes. Legal protection of these rights and mesures of accepting their importance, consider the author, reflect a degree of development, democracy and humanity of a society.

Key words: personal goods, satisfaction, physical pain, mental pain, fear